

Delirantul ca autobiograf ratat..în
realități de „science fiction„

*Prof Mircea Lăzărescu,
Timișoara*

10.05.2024

Delirul a fost introdus în semiologia psihiatrică în sec XIX, în aceeași perioadă cu conceptele de halucinații, paranoia, psihoză, depersonalizare.

El a permis, pe atunci, comentarea unor episoade de manie și depresie (melancolie) *fără delir* și a participat la sinteza Kraepelineană a sistemului nosologico-nosografic al psihiatriei, ce avea în centrul său 2(3) *psihoze endogene* cu simptomatologie și evoluție diferită:

Boala Maniaco Depresivă (nedelirantă) **Demența Paranoidă**
Precoce.....la care a adăugat **Paranoia (1913)** – ultima fiind o psihoză delirantă sistematizată fără deteriorarea persoanei.

La începutul s ec XX, în perspectivă conceptuală,

Schizofrenie lui Bleuler punea în prim planul psihozei **autismul dezorganizant**, cu plasarea în plan secund a delirului.. iar **Jaspers** a comentat instalarea delirului nuclear (schizomorf) printr-o procesualitate a **delirului primar**.

Pe atunci era deja circumscrisă o definiție a delirului ce a persistat până azi:

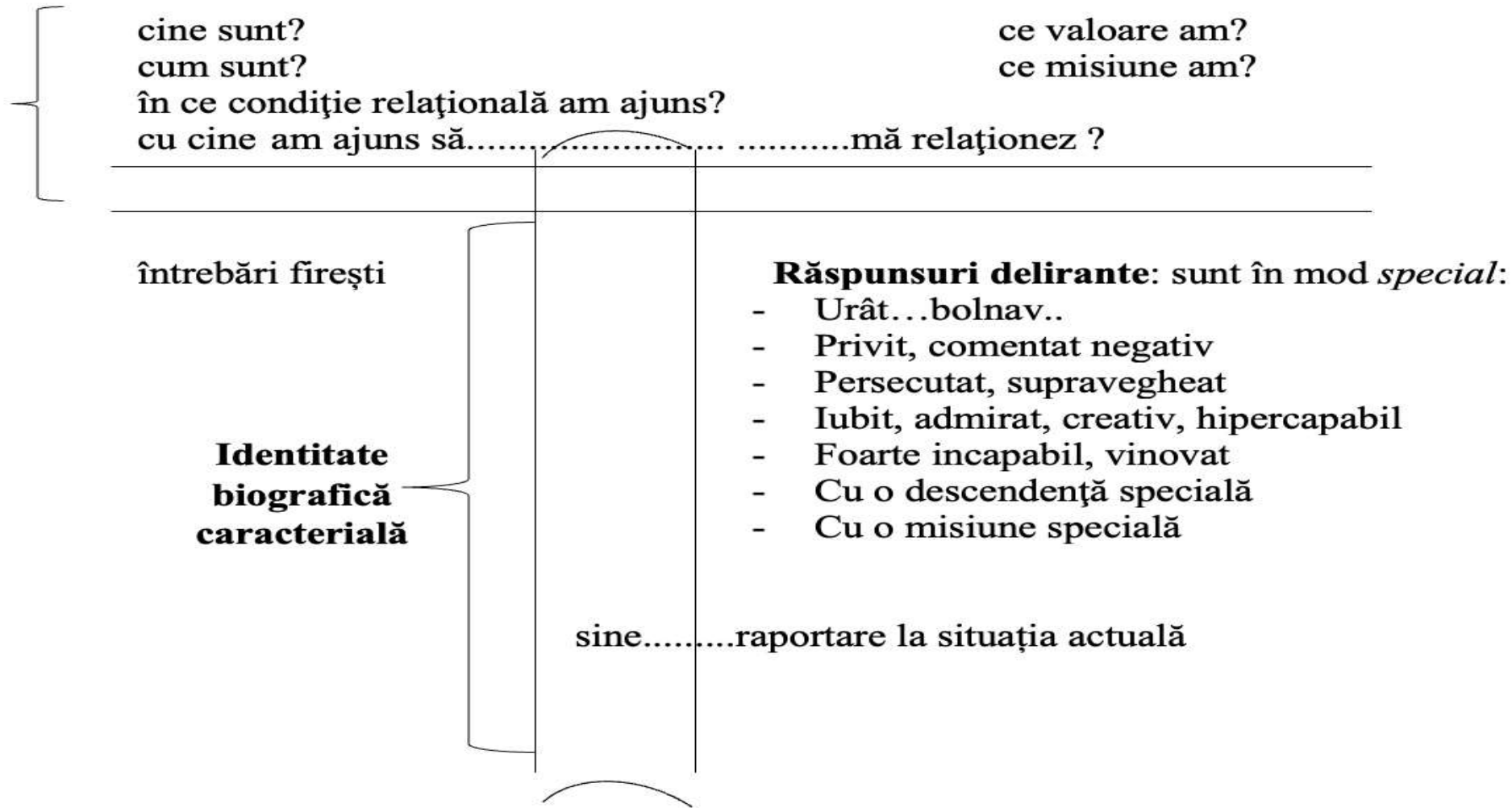
Prin delir se înțelege o convingere puternică, extraordinară, într-o idee (temă) falsă - neobișnuită, ciudată, incomprehensibilă - care nu poate fi modificată prin argumente.

Pe parcursul întregului sec XX delirul s-a menținut în centrul condiției psihotice (schizoforme)...Dar nici până în prezent nu a fost comentată suficient problema:

Ce structură funcțională a psihismului persoanei e perturbată? – și cum? ... în convingerea delirantă ?

O sugestie ar putea fi căutată în aria tematicilor delirante, existând un consens că aceasta nu se referă la o stare de fapt (de ex că „acuma plouă când nu plouă,„) sau la convingeri științifice despre lume....ci la o perturbare identitară..

4/ Lista empirică a temelor delirante ne trimite spre convingerea aberantă a subiectului într-o **condiție identitară, dar și situațional relațională specială**, ca răspuns la întrebări firești, precum:

Pornind de la o astfel de listă, credem că se poate propune formularea:

Tema (ideea) delirantă se referă la o modificare deficitar disfuncțională a trăirii de către subiect a CONDITIEI SALE IDENTITARE - biografico-caracterială rapoartată la situație -...ce alunecă în scenarii neobișnuite, de personaj dtr-o lume de tip ficțional....

...ce înlocuiește raportărtarea adaptativă la viața cotidiană comunitară.

Jaspers, diferenția însă modelul **delirului primar** ce transformă identitatea subiectul într-un persoanj al unei LUMI DELIRANTE....

... de stările deliroide – prevalențiale și afective - în care distorsiunea prezentului situațional se realizează altfel.

Dezvoltările prevalențiale sunt ocazionate de trăiri evenimentiale ale unor persoane disarmonice...rezultând stări particulare care..., *deși parțial comprehensive... durează mult și marginalizează subiectul în raport cu existența cotidiană...din care însă subiectul nu e extras.*

El se preocupă excesiv și neobișnuit de câte o temă identitară de statut și rol social precum: sănătatea - aspectul, - suspiciunea, persecuția, capacitatea sa creativă, misiuni comunitare etc.

Fascinat de tema sa, pacientul nu mai e sensibil la alte solicitări, proiecte, preocupări și relaționări, *menținându-se la marginea vieții cotidiene comunitare, ca într-un PREZENT PRELUNGIT....*

(de remarcat că tradiționala PARANOIA de pe vremea lui Kraepelin transgresă totuși, prin tematica sa, cotidianitatea în direcția narativității culturale)

Episoadele afective maniacale și depresive pe de altă parte, deși pot ajunge uneori la convingeri delirante (deobicei congruente cu modelul specific de autoevaluare identitară - megalomană sau autodepreciatoare)....

....Realizează ieșirea din „prezentul vieții cotidiene,, nu prin delir, ci *prin distorsiunea formală a raportării temporale la situația prezentă:*

- În **manie**, prin desinhibiție expansivă tahipsihică..cu cu proiecție într-un viitor a toate posibil, dezinteres pentru trecut și sprijin doar punctiform pe un prezent hedonic

- În **depresie**,prin inhibiție retractilă bradipsihică cu repliere pe un trecut autodevalorizat, raportare anhedonică la prezent și lipsă de speranță în viitor.

Cît privește **Procesualitatea delirului primar** comentată de Jaspers, aceasta se derulează în etape, de obicei cu resimțirea unui sentiment de SCHIMBARE:

I DISPOZIȚIA DELIRANTĂ și CENTRALITATE REFERENȚIALĂ ...

Subiectul trăiește un sentiment vag – *parcă ar fi o „atmosferă stranie ce-l înconjoară„*, - a unei derealizări tensionate, cu sentimentul că „*se întâmplă ceva„* „*că lumea se schimbă....*

... percepții banale capătă o semnificație deosebită, părănd a-i transmite mesaje codificate (*salience*)
..subiectul se resimte *plasat în centru..* unui eveniment ce I se va întâmpla.,,

II ...PERCEPȚIA (INTUIȚIA) DELIRANTĂ....

pe fundalul unui *sentiment global de schimbare* , o percepție banală clarifică – prin particularitatea semnificației sale – noul **scenariu delirant**, în care subiectul devine **personaj**.. în relație cu alte personaje....

III ..fiind astfel mutat într-o LUME DELIRANTĂ

....pe o scenă de tip fictiv, similară cu cea a narațiunilor mitico legendare, cu o spațio temporalitate și cauzalitate similară cu a acestora

Insistăm puțin asupra **sentimentului schimbării** – expresie a unei **depersonalizări/ trans-personalizante.. spre o nouă identitate**. Putem înregistra afirmații precum:

..”...de 3 luni lumea din jur se schimbă, locuința, satul, nu mai sunt ca înainte,”;.....”realitatea parcă e altfel, oamenii pun întrebări al căror sens nu îl înțeleg;... “totul în jur e modificat...nordul a devenit vest și asta mă deranjează.. nu mai pot să mă orientez”,.....,,ambianța locuinței e neobișnuită, lucrurile nu mai sunt la locul lor, parcă cineva le așează altfel... parcă e cineva în casă”

.. ..”am simțit că se întâmplă ceva cu mine”;....”de patru luni simt că nu mai sunt eu, m-am modificat în interior, mi s-a schimbat vocea, nu mă mai pot concentra”.... sunt o altă persoană, am înviat acum o săptămână”..... ”am simțit cum intru în niște canale din care nu mai pot ieși....,,

..Sentimentul de schimbare se poate centra asupra aspectului fizic și pe alții:

„fața îmi apare ca modificată, “îmbătrânită”, “altfel”;... privirea nu mai e ca cea dinainte;... în oglindă subiectul are impresia că s-a îngrășat sau a slăbit, că ...că vede pe altcineva. , “capul e mai mare, devine pătrat”..... pacientul se poate resimți ca dedublat, că “în el mai e cineva, o altă persoană”. ; „parcă o voce vorbește din interiorul meu dar nu o pot localiza, ..dar îmi citește gândurile” ...;

„Persoanele din jur sunt “altfel”, uneori ca “substituite”, “mascate”, “gonflante”, “soțul parcă ar fi un vampir”; ceilalți îi apar ca “diavoliți”, aspectul lor e particular, “au ochii roșii”, “se mișcă altfel”.. . Felul celorlalți de a umbla și vorbi devine misterios, neobișnuit: unele persoane își mișcă altfel piciorul, fac grimase;...: “cei îmbrăcați în blugi și în albastru mă influențează negativ”....etc

... M-AM SCHIMBAT (IDENTITAR)...LUMEA S-A SCHIMBAT..!!..

..AM FOST VRĂJIT !!....

Sunt și cazuri în care procesualitatea delirantă se derulează lent progresiv, neconștientizată subiectiv ca ceva special..... în prim plan manifestându-se treptat doar schimbarea identitară a înțelegerii și reprezentării lumii, ca fiind una de ficțiune....ca în cazul lui Don Quijote

Acest nobil de țară – pe nume Quijano - după lungi și asidui lecturi de romane cavaleriești... ajunge să fi convins absolut – imposibil de combătut – că s-a modificat identitar în cavalerul rătăcitor Don Quijote... El redefinește lumea în care trăiește în conformitate cu noua sa convingere delirantă, ajungând la continui halucinații funcționale, precum.....

*..un ligenaș de bărbier = coiful lui Lambrino.....o mârtoagă = faimosul cal Rocinante...o tărăncuță = Contesa Dulcinea del Toboso....un hangiu = Cavaler..
...mori de vânt = balauri etc.*

Mai recent, tânărul norvegean Brevik..... ajunge treptat să fie convins că s-a preschimbat într-o persoană cu o misiune specială – corelată cu Oganizația Cavalerilor Mesei Rotunde - fiind destinat să purifice fondul genetic al populației țării sale.. prin expulzarea a sute de mii de islamici....și,... urmând să fie noul regent al Norvegiei...are drept de viață și moarte asupra locuitorilor...astfel încât orgnizează un atentat... și debarcă pe o insulă unde ucide zeci de tineri liberlali.....

Instalarea convingerilor aberante e și în acest caz lentă...nu e resimțită explicit o preocupare cu modificarea sa identiară..ce i se pare firească ..și la care aderă

La cumpăna dintre sec XIX și XX, în Germania, Presedintele de Tribunal Schreiber, desvoltă lent o stare psihică aparte

...iar în urma unui vis erotic... î-și suspicionează psihiatrul că-l influențează prin „hipnoză de la distanță”,...ulterior ajungând la convingerea că sute de oameni se interesează de el.. transmițându-i gânduri prin „limbajul nervilor”, și telepatie..

Sistemul delirant se amplifică incluzându-l pe Dumnezeu, care.. utilizând “raze divine”.. a creat o serie de “oameni trecători nocivi”,iar apoi include cosmosul, Divinitatea superioară și inferioară, avantcamera cerului...unde vor sta „suflete-nervi preafericite”, înainte de intrarea în rai,,...

Schreiber e convins că Dumnezeu l-a ales pe el.. ca... transformându-l printr-un miracol în femeie și... fecundându-l.... să repopuleze lumea.... după ce omenirea actuală va dispărea....

Delirul post-procesual paranoid – instalat cu sau fără conștientizarea schimbării - ne relevă un personaj dintr-o LUME FICTIVĂ persecutat nu doar de persoanele familiale și de oficiali, ci și de Organizații, Instituții, personaje politico istorice sau supranaturale...Cum scria Wernike (sec XIX):

“Pacientul se crede supravegheat de poliție, torturat prin electricitate de inamici secreți, amenințat de francmasoni, posedat de diavoli și condamnat la torturi eterne”.

Scenariul delirant **mută astfel pacientul-personaj pe o scenă meta-reprezentatională de tip narativ, uneori fantastică...proces prin care se prăbușește și diagrama relațiilor intim public, cu sentimentul supravegherii și controlului xenopatic.**

În această direcție, exemplare sunt **delirurile cu tematică religioasă** în care subiectul se simte.... un apropiat a lui Dumnezeu... căpătând de la acesta misiunea de a distruge diavolul.... sau... ca fiind posedat de satana care vorbește prin vocea sa..... ..

.. familiaritatea poate fi resimțită și cu duhuri...energii...unde...voci.. cu persoane socio culturale importante ale vremii sau cu personaje istorice... cu extraterestrii și diverse entități extrafizice

Iar lumea fictivă în care se mută delirantul-personaj, e guvernată de spațio-temporalitatea și cauzalitatea ce operează „ca în povești,,

Ținând cont de aceste coordonate, merită reținută sugestia lui Gallanger ce-l invoca pe fenomenologul Schultz cu trimitere spre „lumile multiple,, din cotidianitate:

Gallanger scrie:

“Pe lângă lumea în care noi lucrăm, socializăm, ne bucurăm de viața de familie.... mai sunt multiple alte realități care mereu ne scot, temporar, din parametrii vieții cotidiene. De ex. dacă citesc un roman, merg la teatru sau la cinema.. eu petrec câteva ore intrând în diverse realități ce mi se deschid prin paginile cărții etc.....eu pot să mă identific temporar cu unul sau mai multe din personajele din aceste diverse medii.....

. Pare perfect posibil ca cineva să poată intra în realitatea delirantă la fel cum intră în realitatea visului ori într-o realitate ficțională sau virtuală..(și să nu mai poată ieși din ea)..

O astfel de bordare ne atrage atenția asupra faptului că.... **ipostaza de personaj din scenariu imaginativ fictiv.. e consubstanțială structurii firești a psihicului omului normal...doar că e continuu controlată și „ținută la locul ei,,.....**

Perspectiva menționată modifică însă optica interpretărilor cognitive ale delirului, ce s-au dezvoltat pornind de la definiția din DSM-IV:

Delir = o convingere falsă de neschimbat prin argumente, bazată pe o *inferență incorectă privitoare la realitatea exterioară*.....

propunându-se, cu variate argumente experimentale:

- **Modelul unui perturbat om de știință**, care se vede în fața unor date perceptive (periferice deci) neobișnuite, pe care le interpretează relativ corect..
- **Modelul unui gânditor ce raționează incorect**, sărind prea rapid la concluzie...și neținând cont de toate inferențele și respingerile raționale necesare

Dar, însăși punctul de plecare menționat al acestor abordări e contestabil...

..căci, convingerea delirantă rezultă nu atât din **inferențe asupra lumii exterioare**.....

....ci, ea privește însăși CONDIȚIA IDENTITARĂ a persoanei, ce rezultă predominant dintr-o intuiție directă și nemijlocită a apartenenței la sine a propriului corp, trecut, prezent, trăiri, gânduri.. a propriei agenții

În consecință s-a propus – sugestie pe care o susținem -

- **Modelul delirantului.. ca inabil autobiograf.(Gerrans) ...ca om la care, procesul psihopatologic *perturbă continua resintetiză identitară, alimentată predominant din propria memorie...*(model inspirat din doctrina *Mental Time Trevel* și a *conștiinței autoinoietice* a lui Tulvin)....**

Privind astfel, s-ar putea formula că...

...La fel cum există în populația generală un număr de romacieri creatori – inclusiv de romane fictive sau pe teme autobiografice..

...există și un alt procent populațional deficitar, la care...
*procesualitatea de sinteză identitară creativă...e simetric negativă...
conducând la condiția psihopatologică a scenariului delirant..*

**...în care subiectul-eu ajunge el însăși un personaj dintr-o
narațiune fictivă... pe care o trăiește nemijlocit**

CONCLUZIE

S-ar putea sugera că în delir....

...capacitatea subiectului de a se transpune pasager în condiția de personaj din scenarii fictive...se desimplică.din variantele cotidiene ale vieții comunitare..... și...

centrându-se pe variante de **resimțire identiară... metamorfozate deficitare**

ajunge la convingerea fermă.. și la o preocupare continuă..cu un scenariu fictiv, în care e integrat ca personaj..cu relaționări dintr-o lume delirantă..

... care înlocuiește temporar integrarea firească a persoanei în stuațiile cotidianității comunitare